

บหสรุป

บทที่ ๗

บทสรุป

๑ ความนำ

จากการศึกษาเรื่อง “กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา : ศึกษาโดยวิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดแบบตะวันตก” ตามที่กล่าวมาตั้งแต่บทแรกจนกระทั่งถึงบทสุดท้าย พолжะสรุปเป็นหลักการกว้างๆ ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่จะศึกษาพุทธศาสนาในเชิงประยุกต์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือทางด้าน “สิทธิมนุษยชน” ตามหัวข้อศึกษาของงานวิจัยนี้ เราไม่สามารถที่จะหาคำตอบให้ครบถ้วนทุกแง่มุมตามที่ต้องการได้ ทั้งนี้ เพราะศาสตร์เหล่านี้เป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่มีระบบการศึกษาเป็นของตนเอง โดยเฉพาะ และปัญหาเหล่านี้ก็มิใช่เป็นปัญหาของชาวพุทธวิปัสสนาอย่างเดียว ฉะนั้นจะให้พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องต่างๆเหล่านี้ให้ครบถ้วนทุกแง่มุมย่อมเป็นไปไม่ได้ ถ้าจะได้ ก็เพียงบางแง่มุมเท่านั้น นอกจากนี้ ยังต้องยอมรับความจริงอีกประการหนึ่งว่าพุทธศาสนา ก็เหมือนกับศาสนาอื่นๆทั่วไป ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติโดยสากล แต่ถึงแม้มุ่ง ความเป็นสากล เพียงใดก็ยังคงหนีไม่พ้น พื้นฐานทางลัทธิ และวัฒนธรรม แห่งประเทศที่มีส่วนหล่อหลักค่านิยมของศาสนาตนนั่นฯ ดังคำกล่าวของ โจเซฟ เอ็ม. กิตากาวา (Joseph M. Kitagawa) ที่ว่า

...โดยพื้นฐานแล้ว ศาสนาทั้งปวงล้วนมุ่งไปในเรื่องการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยกันทั้นนั้น และในฐานะเช่นนั้น ทุกศาสนาต่างให้ความสนใจร่วมกันกับเรื่องของมนุษยชาติสากล ถึงกระนั้น ก็ตาม ศาสนาทั้งหลายก็จะมุ่งถึงเรื่องการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ใช่ในเชิงนามธรรม แต่เป็นเรื่องของคนในลัทธิและวัฒนธรรมหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยความเชื่อยิ่งแน่วแน่ว่ามนุษยชาติหนึ่งมีแนวทางเป็นไปได้ต่างๆนานับการภายในตนเอง ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในรูปแบบต่างๆในประวัติศาสตร์ของบรรดาลัทธิและวัฒนธรรม รูปแบบของลัทธิและวัฒนธรรม ทั้งหมดเหล่านี้จะต้องได้รับการยอมรับนับถืออย่างจริงจัง ยิ่งกว่านั้นศาสนาทั้งปวง ไม่ว่า แนวทางจะมีลักษณะเป็นสากลเพียงใดก็ตาม ย่อมมีฐานะทางลัทธิและวัฒนธรรม ทั้งหมด กล่าวคือ ประชามทางศาสนา ซึ่งแต่ละประชามต่างมีลักษณะเฉพาะของตนเอง^๙

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้ศึกษาในรายละเอียดมาตั้งแต่ต้น พолжะสรุปกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดแบบตะวันตก โดยแยกออกเป็นประเด็นๆดังนี้

- ๑ แนวคิดสองระบบนี้ ตกผลึก มาจากสถานการณ์ทางสังคม คนละรูปแบบ
- ๒ แนวคิดสองระบบนี้ถูกนำเสนอจาก คนละมุมมอง
- ๓ แนวคิดสองระบบนี้ถูกนำเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับ คนละประชารัฐ
- ๔ แนวคิดสองระบบนี้ถูกนำเสนอเพื่อ คนละจุดมุ่งหมาย
- ๕ แนวคิดสองระบบนี้ตั้งอยู่บน คนละพื้นฐานความคิด
- ๖ แนวคิดสองระบบนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ มนุษย์ คนละพื้นฐานความลัมพันธ์
- ๗ แนวคิดสองระบบนี้มี เนื้อหาสาระคนละรูปแบบ
- ๘ ในบรรดาความแตกต่างทั้งหลายเหล่านี้ สามารถที่จะนำมาร่วมกันได้ ซึ่งจะได้กล่าวสรุปในรายละเอียดแต่ละประเด็นตามลำดับดังนี้

๒ แนวคิดสองระบบนี้ ตกผลึก มาจากสถานการณ์ทางสังคม คนละรูปแบบ

จากรายละเอียดที่กล่าวมาดังต่อไปนี้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมุขยชนแบบตะวันตกนั้น ตกผลึก มาจาก สถานการณ์ ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างฝ่ายผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง โดยที่ฝ่ายผู้ปกครองถือว่าตนอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าทุกด้าน จึงได้กระทำการในลักษณะของการดูถูก รังเกียจ เหยียดหยาม กดซี่ รังแก และใช้อำนาจตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงหัวอกของผู้อยู่ใต้ปกครอง จนกระทั่งฝ่ายที่อยู่ใต้ปกครองไม่สามารถที่จะอดทนต่อไปได้ จึงรวมตัวกันเข้า ลูกขี้ต่อสู้และเรียกร้องลิทธิชนประสบชัยชนะ และกำจัดการใช้อำนาจการปกครองที่ไม่เป็นธรรมนั้นออกไป แล้วสถาปนาระบบการปกครองขึ้นมาใหม่ตามที่เรียกว่า “ระบบประชาธิปไตย” ซึ่งถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน และถือว่าเป็นระบบของการปกครองที่มีการถ่วงดุลและคานอำนาจกันทุกฝ่าย

จากสถานการณ์ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมดังกล่าว นี้ เป็นผลให้แนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมุขยชนแบบตะวันตก เน้นการป้องกันอำนาจจารัฐมิให้ล่วงละเมิดลิทธิของปัจเจกชน เป็นหลัก และเน้นแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและทุนนิยม ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ต่อสู้แข่งขันอย่างเต็มที่ภายใต้ กติกา และ โอกาส อันเท่าเทียมกัน

ถ้าพิจารณา กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมุขยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า ตกผลึก มาจากสถานการณ์ทางด้านสังคมที่แตกต่างจากของตะวันตก คือ ชาวชุมพูทธวิปสมัยนั้น ตกลอยู่ภายใต้อิทธิพลแนวคิด ความเชื่อ และวิถีดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนา พระธรรมที่แบ่งคนออกเป็นชั้นวรรณะ โดยที่คนในแต่ละวรรณะมีเกียรติศักดิ์และลิทธิแห่ง

ชีวิตไม่เท่าเทียมกัน คนในวรรณะสูงอยู่ในสถานภาพที่ได้เปรียบคนวรรณะต่ำแบบทุกด้าน แต่คนในวรรณะต่ำไม่มีสิทธิที่จะได้ด้วย เนื่องจากว่า “นี่คือลิขิตของพระมหัศจรรย์”

จากสถานการณ์ทางด้านสังคมดังกล่าว จึงทำให้พระพุทธองค์ทรงประกาศหลักคำสอน ในเชิง “ปฏิรูป” แนวคิด ความเชื่อ และวิชีวิตเสียใหม่ โดยทรงสอนว่าที่แท้จริงแล้วมนุษย์ แต่ละคนเกิดมาเท่าเทียมกัน แต่ที่ สมมติเรียก ให้แตกต่างกันก็เป็นเพาะะ “กรรม” อันเป็น การกระทำของตนเอง และจากพื้นฐานความคิดดังกล่าวนี้พระองค์จึงทรงรับคนทุกชั้น วรรณะเข้าบัวชินพุทธศาสนาได้อย่างเสมอหน้ากัน

๓ แนวคิดสองระบบปฏิกริยาบนนำเสนอด้วยคนละมุ่งมอง

ตามแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก มาจากมุ่งมองทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยถือว่าไม่อ่าจะแยกปัญหาเหล่านี้ออกจากปัญหาทางด้านลิทธิมนุษยชนได้ ถ้าเมื่อใดที่สามารถแก้ปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้ เมื่อ นั้นก็สามารถแก้ปัญหาทางด้านลิทธิมนุษยชนได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังถือได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก เป็น มุ่งมอง ที่มาจากการสายตาของนักวิชาการ ทางโลก ที่ถือว่าปัญหาลิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาทางโลก และสามารถที่แก้ได้โดยกระบวนการทางโลกเท่านั้น คือแก้ได้โดยการกagneทบัคับโดยอำนาจและกระบวนการทางกฎหมาย เป็นสำคัญ ในอีกแห่งหนึ่งยังเป็นมุ่งมองของนักการเมืองผู้ที่ยังไฝอำนาจ ที่สภาพจิตยังถูกห่อหุ้มอยู่ด้วยกิเลสตัณหา ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน มากจะคิดและทำอะไรเพียงเพื่อสนองผลประโยชน์แห่งตนและพวกพ้อง ไม่โดยตรงก็โดย อ้อม โดยที่ไม่ค่อยจะได้คำนึงว่าการกระทำนั้นจะไปกระทบลิทธิผลประโยชน์ของผู้อื่น อย่างไรบ้าง

ถ้าพิจารณา กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่ามาจากมุ่งมอง “ในทางธรรม” จากหลักคำสอนของศาสนาที่มุ่ง ให้การอบรมสั่งสอน โดย “สั่ง” มนุษย์ ให้ละเว้นจากการประพฤติชั่ว แล้ว “สอน” ให้ประกอบแต่กรรมดี หรืออีกนัยหนึ่งคือการ อบรมสั่งสอนให้ “ละเว้นชั่ว” กระทำดี ทำใจให้ผ่องแจ้ง นั่นเอง ซึ่งเมื่อกระทำได้ดังนี้ ก็ได้เชื่อว่า “รักษาตนเอง” ให้ดีก่อน เมื่อรักษาตนเองดีแล้ว ก็เท่ากับเป็น “การรักษาผู้อื่น” ในขณะเดียวกันด้วย นอกจากนี้ยังกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนใน พุทธศาสนา มิใช่มุ่งมองที่มาจากการสายตาของนักวิชาการทางโลก หรือนักการเมืองผู้ไฝอำนาจ หากแต่เป็นมุ่งมองของ ศาสตรา ผู้ที่สามารถขัดกิเลสตัณหา คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนออกจากจิตได้หมดสิ้นแล้ว จะนั้น

หลักคำสอนไดๆ ที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นไว้ จึงมิใช่เพื่อผลประโยชน์ของพระองค์เอง หากแต่เพื่อประโยชน์สุขของพหุชน เพื่ออนุเคราะห์โลกโดยแท้ หรือถ้าจะกล่าวตามจำนวนของทางตะวันตกจะได้ว่า เพื่อ คุ้มครองลิทธิมนุษยชน นั่นเอง

๔ แนวคิดสองระบบนี้ถูกนำเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับ คนละประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ถูกนำเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับประเทศ ทางโลก หรือประเทศ “ประชาโลกฯ” ทั้งหลาย ประกอบกับแนวคิดแบบตะวันตก ปลูกฝังให้คนยึดถือค่านิยมที่ว่า ความสุขสนายอันเกิดจากการได้บริโภคต่ออย่างเต็มที่เป็นอุดมการณ์ของชีวิต จะนั่นจึงทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในประเทศแบบนี้ เต็มไปด้วยการต่อสู้ แก่งแย่ง แข่งขัน เอารัดเอาเปรียบกันทุกวิถีทาง เพียงเพื่อให้ตนเองได้ม้าชีช่องจากลิทธิผลประโยชน์ และโภคทรัพย์ทั้งหลาย โดยที่ไม่ค่อยจะได้คำนึงว่าถูกต้องตามท่านองค์ธรรมหรือไม่

เพราะฉะนั้น แนวคิดที่จะใช้แก่ปัญหาลิทธิมนุษยชนในประเทศแบบนี้ จึงค่อนข้างเป็นไปในลักษณะที่กำเนิดทั้งคับแบบเดียวกับมาตรการทางด้านกฎหมาย โดยเริ่มตั้งแต่การจัดให้มีคำประกาศว่าด้วยปฏิญญาฯ มีกติกา ลัญญา ข้อตกลง การให้สัตยาบัน มีองค์กรคอยอดส่องดูแล ติดตาม และประเมินผลว่า เป็นไปตามข้อตกลงนั้นหรือไม่ ถ้ารู้สึกได้จะเมิดลิทธิมนุษยชนก็จะถูกประณามหรือกดดัน(sanction) ด้วยวิธีการต่างๆเพื่อให้บังคับติดตามข้อตกลงต่อไป

ถ้าพิจารณา กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าถูกนำเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับประเทศแห่งสหทัศน์ที่ทรงจัดตั้งขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศแห่งผู้สัล沓แล้วซึ่งโภคทรัพย์ แล้วซึ่งลิทธิผลประโยชน์ต่างๆในทางโลกและอำนาจทางด้านการเมืองทั้งหลาย หากแต่ให้เป็นประเทศแห่ง แบบอย่าง ของการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งถือได้ว่าเป็น ประเทศแห่งอุดมคติ ก็ว่าได้ ในส่วนของหลักธรรมคำสอนล้ำทั่ว คุณลักษณะของเรื่อง ทรงมุ่งหวังให้สอดคล้องกับวิถีดำเนินชีวิตที่ดีงามตามแบบอย่างข้างต้นเช่นกัน เพียงแต่ทรงดัดแปลงหลักคำสอนบางอย่างให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของผู้ครองเรือนที่ยังต้อง “สมโภคทรัพย์ ยังนอนเบียดบุตร และยังลูบไล้ด้วยของหอม” ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่ตระเตรียมไว้เพื่อให้จ่ายต่อการก้าวไปให้ถึงจุดหมายของประเทศแห่งอุดมคติเช่นกัน

เพราะฉะนั้นกระบวนการทัศน์ที่จะใช้แก่ปัญหาลิทธิมนุษยชนในประเทศแบบนี้ จึงค่อนข้างเป็นไปในลักษณะของการอบรมลั่งสอน เพื่อปลูกจิตสำนึกของแต่ละคนให้ตั้งมั่นอยู่ใน

คุณความดี ให้รู้ของเห็นเองว่า ถ้าตัวเรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันได เพื่อนมนุษย์อื่น หรือแม้แต่ผู้ที่เป็นศัตรูกับเรา ก็รักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้นเช่นกัน เมื่อได้รับการฝึกอบรมให้สำนึกรักได้ เองเช่นนี้ มนุษย์ก็จะไม่ละเมิดในสิทธิของกันและกัน ไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลัง หรือจะมีใครเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม

๕ แนวคิดสองระบบนี้ถูกนำมาเสนอเพื่อ คนละจุดมุ่งหมาย

ตามแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกได้แสดง จุดมุ่งหมาย ไว้ใน คำปราบ
แห่งปฏิญญาฯ ว่า เนื่องจากมนุษย์ต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา และลีผิว ในส่วนต่างๆ
ของโลก ได้ดูถูก รังเกียจ เหี้ยดหยาม เอ้าเปรี้ยบ กดขี่ ข่มเหง รังแก และเลือกปฏิบัติต่อ^{กัน} อันเนื่องมาจากความแตกต่างดังกล่าวเป็นเหตุ ซึ่งถ้าปล่อยไว้ไม่นำพาต่อสิ่งเหล่านี้
อาจจะก่อให้เกิดการกระทำอันป่าเถื่อนต่อมนุษย์ด้วยกันเอง และถ้าปล่อยไว้ต่อไปอีก
อาจจะลุกลามกล้ายเป็นสถานการณ์รุนแรงจนก่อให้เกิดการฆบทอกันได้ และเพื่อที่จะ^{รักษาความลัมพันธ์อันดีตอกันระหว่างมนุษย์}, เพื่อที่จะยืนยันถึงความเชื่อมั่นในสิทธิ
มนุษยชน อันเป็นหลักมูลในเกียรติศักดิ์ ในคุณค่าของมนุษย์ ในสิทธิอันเท่าเทียมกันของ
บุรุษสตรีและประชาชนที่ใหญ่น้อยทั้งหลาย, เพื่อบรรลุถึงความร่วมมือระหว่างมนุษยชาติ,
เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเคารพในสิทธิมนุษยชน และเริ่มภาพมูลฐานของบุคคลโดยทั่ว
หน้ากัน จึงสมควรให้มีปฏิญญาสากระดับสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ไว้เพื่อเป็น “มาตรฐานแห่ง^{การอยู่ร่วมกันแห่งมวลมนุษยชาติทั้งหลาย”}

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ถูกนำเสนอโดยมี
 จุดมุ่งหมาย เพื่อเป็น มาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ของมวลมนุษยชาติทั่วโลก ยังคงเป็น

ถ้าพิจารณา กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะให้เป็น หนทางดับทุกข์ให้แก่มวลมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เกิดมา เป็นทุกข์ ทั้งทุกข์ประจำสัมชา rall และทุกข์จร ฉะนั้นพระองค์จึงทรงอุกบวชเพื่อที่จะค้นคว้า หาทางดับทุกข์ จนกระทั่งได้ตรัสรู้ความจริงเกี่ยวกับทุกข์ ๕ ประการ คือ ทุกข์ สุข ทัย โนร มรรค ใน หลักอริยมรรคเมืองค ๕ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไตรลิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการ การแห่งการก้าวไปสู่ความดับทุกข์นั้น มีทั้ง หลักธรรม (หลักคิด) และหลักวินัย (หลักปฏิบัติ) ที่ช่วยปักป้องลิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น คือ ถ้าบุคคลได้ทำตนให้ถึงพร้อมด้วยไตรลิกขาแล้ว จะได้ชื่อว่าเป็นการ รักษาตนเอง ให้ดีก่อน และเมื่อรักษาตนเองให้ดีแล้วก็จะได้ชื่อว่าเป็น การ รักษาผู้อื่น ให้ตั้งชีวิตอยู่อย่างมีความสุขด้วย หรือถ้าจะกล่าวตามลัคนวนของทางตะวันตกจะได้ว่า คือ การไม่ละเมิดลิทธิมนุษยชนนั้นเอง

๖ แนวคิดสองระบบนี้ตั้งอยู่บน คนละพื้นฐานความคิด

ตามแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่สอดคล้องกับโลกทัศน์แบบ วัตถุนิยม ในแง่ที่ประเมินคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์กันที่วัตถุภายนอก เป็นใหญ่ และถือว่าคนจะดีหรือเลวຍ่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยจากภายนอกเป็นตัวกำหนด และยังตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบ สุขนิยม และ บริโภคนิยม ในแง่ที่ปลูกฝังให้มนุษย์ ถือเอาความสุขสนับสนุนจากการได้บาริโภคต่ออย่างเต็มที่เป็นอุดมการณ์ของชีวิต นอกจากนี้ ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบปัจเจกนิยม ในแง่ที่ถือเอาลิทธิผลประโยชน์ของปัจเจกชนเป็นใหญ่ เป็นพวก ทุนนิยม ในแง่ที่ถือว่าการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมและการครอบครองมีความสำคัญมากกว่าการลงทุน การค้ากำไร และการแล้ว报ผลประโยชน์ตอบแทนจากกันเป็นลำดับๆ และยังตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบ เสรีนิยม ในแง่ที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนต่อสู้แข่งขันกันอย่างเต็มที่ โดยที่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซง หรือพยายามแทรกแซงน้อยที่สุด ซึ่งพื้นฐานความคิดในลักษณะนี้แม้จะแก่ปัญหาและเมิดลิทธิมนุษยชนได้ในบางแห่งบ้างมุน แต่ก็เป็นการแก่ปัญหาที่สร้างปัญหาและเมิดลิทธิมนุษยชน ในอีกบางแห่งบ้างมุนเป็น “เงาตามตัว” ด้วย จึงถือได้ว่าพื้นฐานความคิดแบบนี้ ไม่สามารถที่จะแก่ปัญหาลิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงได้

ถ้าพิจารณา กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่สอดคล้องกับโลกทัศน์แบบ จิตนิยม ในแง่ที่ประเมินคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์กันที่ คุณธรรม ภัยในของบุคคลเป็นใหญ่ และถือว่าคนจะดีหรือเลวຍ่อมขึ้นอยู่กับกรรม อันเป็นผลของการกระทำที่เกิดจากคำงการที่มาจากการในจิตของบุคคลนั้นเอง และพุทธศาสนาไม่ปลูกฝังให้มนุษย์ถือเอาความสุขสนับสนุนการได้บาริโภคต่อ อย่างเต็มที่เป็นอุดมการณ์ของชีวิต หากแต่ให้ถือเอาความสงบด้านจิตใจเป็นอุดมการณ์ของชีวิต นอกจากนี้พุทธศาสนาไม่ส่งเสริมความคิดแบบปัจเจกนิยม ที่ปลูกฝังให้มนุษย์ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างแยกส่วนแบบตัวตัวมัน หากแต่สอนให้มนุษย์หันหน้าเข้าหากันอย่างมีสัมพันธภาพ(collectivism) โดยให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีพรหมวิหารธรรมต่อกัน ซึ่งพื้นฐานความคิดแบบนี้แม้จะปลูกฝังได้ยากและต้องใช้เวลานาน แต่ถ้าปลูกฝังได้แล้วจะช่วยให้สามารถแก่ปัญหาการละเมิดลิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า

๗ แนวคิดสองระบบนี้มของการใช้ชีวิตร่วมกันของมนุษย์ คนละพื้นฐานความล้มพ้นธ

ตามแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก มองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่ตั้งอยู่ บนพื้นฐานแห่งลิทธิ คือ แต่ละคนมุ่งแต่จะปกป้องลิทธิของตนเอง โดยคิดว่าผู้อื่นต่างก็มุ่งปกป้องลิทธิของเข้าเช่นกัน เมื่อต่างฝ่ายต่างพยายามปกป้องลิทธิ จึงได้สร้างกฎหมายที่แห่งการปกป้องลิทธิกันขึ้น เลยทำให้กำแพงแห่งลิทธินั้นกลายเป็นเครื่องกีดกันมนุษย์ให้อยู่กันอย่าง “แยกส่วน” แบบตัวใครตัวมัน (Individualism) และมีบอยครั้งที่การพยายามรักษาลิทธิของตนได้กลایเป็นการละเมิดลิทธิของผู้อื่นด้วย ฉะนั้นการแก่ปัญหาจะเมิดลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกได้กลایเป็นการสร้างปัญหาเป็นเงาตามตัวในขณะเดียวกันด้วย

ถ้าพิจารณากระบวนการทัศน์เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่ามองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่ตั้งอยู่ บนพื้นฐานแห่งเมตตา คือมุ่งสอนให้แต่ละคนหัยบยืนเมตตาให้แก่กัน เมื่อต่างฝ่ายต่างหัยบยืนเมตตาให้แก่กัน เมตตาจะกลับเป็น “สะพาน” เชื่อมต่อให้มนุษย์เดินเข้าหากัน และใช้ชีวิตร่วมกันอย่าง “รวมส่วน” หรือที่เรียกว่ามีลัมพันธภาพ (collectivism) และประสานภาพ (harmony) ต่อกัน ฉะนั้นการแก่ปัญหาจะเมิดลิทธิมนุษยชนตามกระบวนการทัศน์ของพุทธศาสนา จะไม่กลایเป็นการละเมิดลิทธิของผู้อื่นในขณะเดียวกันด้วย

๘ แนวคิดสองระบบนี้มี เนื้อหาสาระคนละรูปแบบ

ตามแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ทางสมัชชาสหประชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยลิทธิมนุษยชนไว้จำนวน ๓ ฉบับ ซึ่งจะได้กล่าวสรุปเนื้อหาสาระแต่ละฉบับดังนี้

๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยลิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. ๑๙๔๕ ประกอบด้วย เนื้อหาสาระจำนวน ๓๐ ข้อ ครั้นต่อมาได้มีการนำเอาเนื้อหาสาระทั้ง ๓๐ ข้อนี้ มาขยายให้เป็นกติกาสัญญา ข้อตกลง แล้วเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกลงนามให้สัตยาบัน ตามที่นำมาอ้างถึงกันอย่างกว้างขวางมี ๒ ฉบับ คือ กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยลิทธิทางแพ่งและทางการเมือง โดยขยายรายละเอียดมาจากเนื้อหาในปฏิญญาฯ จาก ข้อ ๑-๒๑ ส่วนอีกฉบับหนึ่งคือ กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยลิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยขยายรายละเอียดมาจากเนื้อหาในปฏิญญาฯ ข้อ ๒๒ - ๓๐

ในปฏิญญา ฉบับนี้ มีเนื้อหาสาระพอจะแยกออกสรุปได้เป็น ๖ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เจตนาرمณแห่งปฏิญญา ซึ่งกล่าวไว้ใน คำปราภร ว่า “มนุษย์แต่ละคนเกิดมาเมื่อยอดศักดิ์ศรี และลิทธิเท่าเทียมกัน ถ้าไม่นำพาต่อสิ่งเหล่านี้แล้วอาจจะก่อให้เกิดการกระทำอันป่าเถื่อน และถ้าปล่อยไว้ต่อไปอีกอาจจะลุก浪กลาโงเป็นการก่อขบวนต่อ กันได้ และเพื่อที่จะสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ทางสมัชชาฯ จึงได้ประกาศปฏิญญาฉบับนี้ ขึ้นไว้เพื่อเป็น “มาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกันแห่งมวลมนุษยชาติ”

ส่วนที่ ๒ ปรัชญาอุดมการณ์แห่งปฏิญญา ซึ่งได้แสดงอุดมการณ์ แบบรวมๆ ไว้ในเนื้อหาของปฏิญญาฯ ข้อ ๑ ความว่า “มนุษย์เกิดมาเมื่อเริ่มภาพ มนุษย์มีความเสมอภาคในเกียรติศักดิ์และลิทธิมนุษย์ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม จึงควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนาرمณแห่งภารträภาพ” เราสามารถนำอุดมการณ์ แบบรวมๆ มาแยกเป็น ๒ อุดมการณ์หลัก คือ อุดมการณ์ของประเทศในสังคมตะวันตก ที่เน้น “เริ่มภาพ” หรือ ลิทธิทางแห่งและทางการเมือง เป็นเป้าหมายหลัก กับ อุดมการณ์ของโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศในโลกที่สาม ทั้งหลาย ที่เน้น “ความเสมอภาค” หรือลิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นเป้าหมายหลัก

ส่วนที่ ๓ หลักการพื้นฐานของลิทธิมนุษยชน ซึ่งปฏิญญาฯ ได้วางหลักการพื้นฐานไว้ว่า “มนุษย์แต่ละคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก ดังเนื้อหาสาระในปฏิญญาฯ ข้อ ๒ ว่า

๑ ทุกคนย่อมมีลิทธิและเสรีภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใดๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น แผ่นดินแห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นๆ

๒ อนึ่ง จะไม่มีความแตกต่างใดๆตามมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศอลหรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนั้น จะเป็นเอกสารอยู่ในความพิทักษ์ มได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอิปไตยใดๆทั้งล้วน

ส่วนที่ ๔ หลักปฏิบัติของพวกที่เน้นเรื่อง เสรีภาพ เป็นอุดมการณ์ หรืออีกนัยหนึ่งคือหลักปฏิบัติเพื่อคุ้มครอง ลิทธิทางแห่งและทางการเมือง ซึ่งวางหลักปฏิบัติไว้ในเนื้อหาของปฏิญญาฯ จาก ข้อ ๓-๔ ว่าด้วยเรื่องต่างๆคือ เสรีภาพจากการถูกบังคับให้ตากเป็นทาสหรือภาระจำยอมใดๆ เสรีภาพจากการถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงทัณฑ์ที่ทางรุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือพยายามเกียรติ ลิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย ลิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศอล เสรีภาพจากการถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการ ลิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศอลซึ่งเป็นอิสระและไร้คดิ ลิทธิที่จะได้รับการลัษณฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย เสรีภาพจากการ

แทรกสอดโดยผลการในกิจส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการส่งข่าวสาร, เสรีภาพในการย้ายที่อยู่และการเลือกที่อยู่, สิทธิในที่พักพิง, สิทธิในการถือลัญชาติ, สิทธิที่จะสมรสและสร้างครอบครัว, สิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน, เสรีภาพในความคิด มโนธรรม และศาสนา, เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก, สิทธิในการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ และสิทธิที่จะเข้าร่วมในการปกครองแห่งประเทศไทย และการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมในบริการสาธารณูปโภคในประเทศของตน

ส่วนที่ ๕ หลักปฏิบัติของพวกรื่นเรื่อง ความเสมอภาค เป็นอุดมการณ์ หรืออภินัยหนึ่งคือ หลักปฏิบัติเพื่อคุ้มครอง สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม นั่นเอง โดยwangหลักปฏิบัติไว้ในเนื้อหาของปฏิญญาฯจาก ข้อ ๒๗-๒๗ ว่าด้วยเรื่องต่างๆคือ สิทธิในด้านการประกันสังคม, สิทธิที่จะทำงาน, สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน, สิทธิที่จะได้พักผ่อนและมีเวลาว่าง, สิทธิในการตรวจสอบการทำงานของพนักงานและสภาพการทำงานที่ดี, สิทธิที่จะได้รับการศึกษา และสิทธิที่จะใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมในประชาคมอย่างเสรี

ส่วนที่ ๖ บทสรุป ซึ่งกล่าวไว้ในเนื้อหาของปฏิญญาฯ ข้อ ๒๘-๒๙ ว่า มนุษย์แต่ละคนพึงได้รับสิทธิและผลประโยชน์บรรดาภินิหารที่ได้ประกาศไว้ในปฏิญญานี้โดยทั่วไป การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย นอกเหนือนี้ถือว่าแต่ละคนมี หน้าที่ ที่พึงปฏิบัติต่อรัฐและหน้าที่ ที่จะพัฒนาตนเองตามความคิดเห็นและศักยภาพของตน ส่วนใน ข้อ ๓๐ ได้ปิดท้ายสรุปโดย “ปราบ” มิให้รัฐ กลุ่มชน หรือบุคคลใดๆ อ้างสิทธิในปฏิญญานี้ เพื่อกระทำการใดๆ อันมุ่งต่อการทำลาย สิทธิและเสรีภาพใดๆ ตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญานี้แล้ว

๒ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก ปี ค.ศ. ๑๙๕๙ โดย เจตนากรณ์ แห่งปฏิญญานี้ เพื่อเป็นการ สืบทอด เจตนากรณ์แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ประกาศไว้ก่อนแล้ว, เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเด็ก, เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กเป็นการพิเศษ อันเนื่องมาจากการเด็กยังเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและจิตใจไม่เต็มที่, เพื่อประโยชน์สุขของตัวเด็กเอง และเพื่อประกาศให้เป็นที่รับรู้และเชิญชวนผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายให้ปฏิบัติตามปฏิญญานี้ ฉะนั้นทางสมัชชาสหประชาชาติจึงได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก โดยมีเนื้อหา จำนวน ๑๐ ข้อ โดย สาระ แล้ว ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของเด็กในเรื่องต่างๆ คือ เด็กทุกคนในทุกส่วนของโลกพึงได้รับสิทธิและได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก, เด็กพึงได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ ทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อที่ช่วยให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมอย่างปกติสุขต่อไป, เด็กมีสิทธิที่จะมีชื่อและถือลัญชาติ, เด็กมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและปลอดภัย, เด็กพิการมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่าง

มีความสุขตามสมควร, เด็กมีลิทธิที่จะได้รับความรักความอบอุ่น, เด็กมีลิทธิในการศึกษาและลั่นนาการ, เด็กเป็นบุคคลแรก ที่มีลิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในทุกกรณี และได้รับการปกป้องจากการถูกทอดทิ้ง ความอดอยากทิวไห ภารถูกข่มเหงรังแก การถูกขายเป็นลินคำและถูกบังคับเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร และเด็กพึงได้รับการปลูกฝังให้มีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน ให้รู้จักผ่อนปรนและมีมิตรภาพระหว่างประชาชาติทั่วโลก

๓ ปฏิญญาไว้ว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อทัณฑ์ ปี ค.ศ. ๑๙๖๗ โดย เจตนารมณ์ แห่งปฏิญญาฯนี้เพื่อเป็นการ สืบทอด และ ขยายความ เจตนารมณ์แห่งปฏิญญาฯสากลไว้ว่าด้วย ลิทธิมนุษยชนที่กล่าวแล้วเช่นกัน แต่ด้วยเหตุที่ทัณฑ์มีร่างกายที่อ่อนแอกว่า และอาจถูกเลือกปฏิบัติได้ง่าย ทางสมัชชาสหประชาชาติจึงได้ประกาศ ปฏิญญาไว้ว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อทัณฑ์ ขึ้นไว้อีกฉบับหนึ่ง โดยที่ปฏิญญาฯนี้พยายามซึ่งให้เห็นว่า ที่แท้แล้ว ทัณฑ์มีเกียรติคัดดีแห่งความเป็นมนุษย์ไม่ด้อยไปกว่าชาติ มีส่วนในการสร้างสรรค์สังคมในทุกด้าน และยังต้องมีภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัวและการเลี้ยงดูบุตรอีกด้วย ฉะนั้นการเลือกปฏิบัติต่อทัณฑ์นอกจากจะขัดกับเกียรติคัดดีดังกล่าวแล้วยังเป็นการขัดขวาง การพัฒนาศักยภาพของทัณฑ์เองอีกด้วย

ในปฏิญญาฯนี้มี เนื้อหา จำนวน ๑๑ ข้อ โดย สาระ แล้วล้วนมุ่ง ชัด การเลือกปฏิบัติต่อทัณฑ์ ในรูปแบบต่างๆ คือ ถือว่าการเลือกปฏิบัติและจำกัดความเท่าเทียมกันระหว่างชาย ทัณฑ์ยอมไม่เป็นธรรม จึงต้องยกเลิกกฎหมาย ประเพณี กฏระเบียบต่างๆที่มีลักษณะของ การเลือกปฏิบัติตั้งกล่าววน้ออกไป, พยายามให้ความรู้แก่สาธารณชนเพื่อชักนำความคิดใน เชิงอุดมต่อทัณฑ์ออกไป, พยายามให้หลักประกันในพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกันในด้าน ต่างๆ, ทัณฑ์มีลิทธิที่จะได้มา คงไว้ และเปลี่ยนสัญชาติ, ทัณฑ์ชายมีลิทธิเสมอ กันในการ สมรสและขาดจากการสมรสด้วยความสมัครใจ, ต้องหาทางกำจัดบทัญญัติในประมวล กฏหมายอาญาทั่วโลกที่เลือกปฏิบัติต่อทัณฑ์, จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างเพื่อต่อต้านการค้า ทัณฑ์ และการขุดริดจากการเป็นโสเกณฑ์เด็ก, ทัณฑ์พึงมีหลักประกันเสมอ ภายในลิทธิของการ ทำงาน และการได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานนั้น, ทัณฑ์พึงมีลิทธิพิเศษในระหว่าง ตั้งครรภ์และคลอดบุตร โดยให้ถือว่าลิ่งนี้เป็นภาวะตามธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ให้ ถือว่าการตั้งครรภ์และการคลอดบุตรเป็นภาระหน้าที่ทางสังคม ที่สังคมพึงให้หลักประกัน เป็นการตอบแทน และในเนื้อหาข้อสุดท้ายของปฏิญญาฯได้ปิดท้ายสรุปว่า “หลักความเท่า เทียมกันของชายทัณฑ์นั้น จะต้องถือปฏิบัติในทุกรัฐ ไม่ว่าในองค์กรของรัฐหรือเอกชน”

ถ้าพิจารณา กระบวนการทัศน์ เกี่ยวกับลิทธิมุชยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่ามี เนื้อหาสาระ ที่ต่างออกไป คือ ในบรรดาหลักธรรมคำสอนหง ๔๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถูกรวบรวม ไว้ในพระไตรปิฎก ๔๔ เล่ม โดยแบ่งออกเป็น พระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยรวมไว้ ใน พระวินัยปิฎก ๙ เล่ม คือจากเล่มที่ ๑-๙ เป็น พระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยรวมไว้ใน พระสูตตันตปิฎก ๒๕ เล่ม คือจากเล่มที่ ๙-๓๓ และเป็น พระ อภิธรรม ๕๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยรวมไว้ใน พระอภิธรรมปิฎก ๑๒ เล่ม คือจากเล่มที่ ๓๔-๔๕ แต่ในบรรดาหลักธรรมคำสอนหง ๔๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้ สามารถสรุปลงได้ เป็น ๒ ส่วนหลัก คือ ส่วนที่เป็น หลักธรรม กับส่วนที่เป็น หลักวินัย โดยส่วนที่เป็นหลัก ธรรม ว่าด้วย ความจริงตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ในส่วนที่เป็นหลักวินัย ได้นำเอาความ จริงตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เป็น กฎเกณฑ์ทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่งคือ การแปล หลักคิด ให้เป็น หลักปฏิบัติ นั่นเอง ซึ่งจะได้แยกกล่าวสรุปเฉพาะในแห่งที่เกี่ยวกับ ลิทธิมุชยชนแต่ละส่วนตามลำดับดังนี้

หลักธรรม

พระธรรมวินัยนี้ ได้ถูกนำมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็น หนทางแก้ทุกข์ แต่ในหลักคำ สอนดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดผลพลอยได้ในแง่ลิทธิมุชยชน ดังพอที่จะนำมากล่าวสรุปได้ คือ พุทธศาสนาคัดค้านคำสอนของศาสนาพราหมณ์ ที่ถือว่าพระมหาลิขิตคนแต่ละรรณะมาจาก อวัยวะที่สูงต่ำไม่เท่ากัน จึงทำให้คนแต่ละรรณะมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งชีวิตไม่เท่าเทียม กันด้วย แต่พุทธศาสนาไม่แนวคิดในทางตรงกันข้าม โดยทรงสอนไว้ในอัคคัญสูตรว่า มนุษย์ ทุกคนต่างก็ถือกำเนิดมาจากกระบวนการธรรมชาติอันเดียวกัน แต่ที่ สมมติเรียก ให้ต่างกัน ก็ เพราะ กรรม อันเป็นการกระทำของแต่ละคนนั่นเอง จะสมมติเรียกให้เป็น พราหมณ์ กษัตริย์ แพคย์ หรือศูนย์ ล้วนเป็นเพราะกรรมการกระทำของตนหงลีน หรือถ้าจะ พิจารณาในแง่ของคุณภาพและความเป็นไปของแต่ละชีวิต จะเห็นได้ว่าต่างก็ประกอบขึ้น ด้วยขันธ์ ๕ ต้องตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง ไม่สามารถสภาพเดิมได้ และ ต่างก็ไม่มีตัวตน หรือถ้าจะพิจารณาในแง่ของลิทธิที่จะบรรลุอุดมการณ์ของชีวิต บุคคล แต่ละรรณะเหล่านี้ ถ้าลงมือบำเพ็ญเพียรปฏิบัติตามหลักอริยมรรคเมืองค ๙ ที่ทรงวางไว้ ต่างก็มีลิทธิที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้เสมอ กัน ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่ามนุษย์เกิดมา มีความ เสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ที่ต่างกันก็ เพราะ กรรม คือ การกระทำการของตนนั่นเอง

ถ้าพิจารณาในแง่ของเสรีภาพ พุทธศาสนาถือว่าโดยสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติ มนุษย์มิได้เกิดมา มีเสรีภาพแต่เดิม ทั้งนี้เพราะถูกครอบงำไว้ด้วยทุกข์หงทุกข์ประจำลัษชาร

และทุกชีวิตร แต่ทุกคนก็มีสิทธิที่จะบำเพ็ญเพียรเพื่อแห่งวงล้อมของข้าศึกภายในตน เพื่อออกสู่เสรีภาพ คือความหลุดพ้นจากทุกข์นั้นได้ นอกจากนี้พุทธศาสนายังเปิดโอกาสให้มนุษย์มีเสรีภาพทางความเชื่อความคิดเห็น(กາລາມສູຕຣ), เสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์กันเพื่อความเจริญแห่งหมู่คณะ(ປວະຄາມສູຕຣ) เสรีภาพที่จะไม่ถูกครอบงำจากผู้อื่น (ວິສາຫາສູຕຣ) อย่างไรก็ตามพุทธศาสนาถือว่า เสรีภาพที่แท้จริงหมายถึงเสรีภาพอันเกิดจากสามารถแหกวงล้อมของข้าศึกภายในตน เพื่อบรรลุเข้าสู่นิพพานอันถือว่าเป็นการดับทุกข์ได้โดยลิ้นเชียงนั้นเอง

ถ้าพิจารณาในแง่ของกราดราก พุทธศาสนาถือว่าในสังสารวัฏอันยาวนาน ทั้งในอดีตชาติ, ปัจจุบันชาติ และที่จะมีต่อไปอีกในอนาคตชาติ จะหาสรรพลัตว์เหล่าใดที่ไม่เคยเป็นญาติพี่น้องกันไม่ได้ง่ายเลย ในเมื่อต่างก็เคยเป็นและมีโอกาสที่จะเป็นญาติพี่น้องกันในชาติเดชาติหนึ่ง จึงพึงปฏิบัติต่อ กันในฐานะผู้ที่เป็นกราดรากัน โดยพึงระลึกอยู่เสมอว่า ถ้าตัวเรารักสุขเคลียดทุกข์ฉันได สรรพลัตว์อื่นก็รักสุขเคลียดทุกข์ฉันนั้น เช่นกัน จะนั้นจึงพึงดำรงชีวิตอยู่โดยการไม่เบียดเบียนกัน แต่พึงแฝ່เมตตา แฝ່กรุณา แฝ່มุทิตา และแฝ່อุเบกษาให้แก่กัน ทั้นนี้เพื่อช่วยให้สรรพลัตว์ทั้งหลายได้หลุดพ้นจากทุกข์ และประสบแต่ความสงบสุขโดยทั่วหน้ากัน

ถ้าพิจารณาในแง่ของหลักการพื้นฐานลำดับประพฤติปฏิบัติต่อ กัน จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงจัดตั้งสถาบันสังฆ์ขึ้น แล้วทรงรับคนทุกชั้นวรรณะเข้าเป็นนักบวชในพุทธศาสนาได เมื่อบวชเข้ามาแล้วจะต้องละวรรณะเดิม เข้ามาดำรงสถานภาพใหม่ในฐานะนักบวชและต้องปฏิบัติตามธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติแล้วอย่างเสมอ กัน ในการบริหารสถาบันสังฆ์ทรงยกย่อง คนดีมีความสามารถให้เป็นเขตทัคคะในด้านต่างๆโดยเสมอ กัน และทรงแต่งตั้งทั้งฝ่ายภิกษุและภิกษุณีให้เป็นอัครสาวกและอัครสาวิกาเป็นชัยขวาเสมอ กันโดยไม่มีการแบ่งแยก ในการเคารพกันระหว่างสมาชิกในสถาบันให้ถือลัดับอาวุโสแห่งอายุพระราเป็นเกณฑ์ เว้นแต่ภิกษุณี แม้จะบวชก่อนก็ยังต้องให้ความเคารพต่อภิกษุเสมอ ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสถาบัน ถ้าเกิดอธิกรณ์ไดๆ ทุกฝ่ายจะได้รับการชำระอธิกรณ์นั้นอย่างเป็นธรรมโดยเสมอหน้ากัน

หลักวินัย

เราขอจะสรุป หลักวินัย ซึ่งเป็น หลักปฏิบัติ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา โดยแยกออกเป็นประเด็นดังนี้

๑ หลักปฏิบัติ เกี่ยวกับอาคาริวินัย : พระองค์ทรงสอนไว้ในประเด็นสำคัญ คือ ในหลัก อธิษฐานร่มีองค์ ๔ ทรงสอนว่าบุคคลจะหลุดพ้นจากทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อ ละชั่ว ทำดี ทำใจให้ ผ่องแwyn หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการดำเนิรชีวิตอยู่โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ในหลัก เบญจศีล-เบญจธรรม ทรงสอนมิให้ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน สามีภรรยาของกัน และกัน ไม่กล่าวว่าຈาละเมิดต่อกัน ไม่เสพของมีนเมานครองสติไม่อยู่แล้วนำไปสู่การ ละเมิดสิทธิด้านอื่นๆของกันและกัน ในหลักคิทิวนัย ทรงสอนให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติต่อ กันโดยปราศจากโคติลำเอียงใดๆ ให้แต่ละฝ่ายดำเนินชีวิตในลักษณะที่ได้ชื่อว่าเป็นการ รักษาตนเอง ให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี หงั้นเพื่อที่จะได้ชื่อว่าเป็นการ รักษาผู้อื่น ด้วย ให้ แต่ละคนประกอบอาชีพการงานสุจริตที่ปราศจากโหะ ไม่เป็นไปในทางที่เบียดเบียนชีวิตอื่น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ในหลักคำสอนเรื่อง ทศ ๖ ทรงสอนให้แต่ละฝ่ายต่าง ช่วยกัน รักษาสิทธิและหน้าที่ต่างตอบแทน ให้แก่กัน ไม่ว่าจะเป็นในหมู่มิตร ครูอาจารย์ บิดามารดา บุตรภรรยา คนรับใช้ ตลอดจนภิกษุสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ส่วนในทางด้าน การเมืองการปกครอง พระองค์มิได้ทรงเน้นว่าการปกครองของระบบใดดีที่สุด แต่ทรงเน้นว่าผู้ ปกครองจะ ใช้อำนาจการปกครอง อย่างไร จึงจะเป็นการช่วยรักษา สิทธิของผู้อยู่ใต้ป ก- ครอง มากที่สุด โดยฝ่ายที่ปกครองด้วยระบบของราชอาชีบได้โดย ทรงสอนให้ถือตามหลัก ทศ ๕ พิธิธรรม, จักรพรรดิวัตรธรรม และราชลังคหvatถุธรรม เป็นหลัก ส่วนฝ่ายที่ ปกครองด้วยระบบของสามัคคีธรรม ได้ทรงสอนให้ถือตามหลัก อปริหารนิธรรม เป็นหลัก

๒ หลักปฏิบัติ เกี่ยวกับอนาคติวินัยฝ่ายภิกษุสงฆ์ : ในด้านการปกครองสถาบันสงฆ์ พระองค์ทรงใช้วิธีการปกครองที่สอดคล้องกับระบบประชาธิบัติไทยในแห่งที่ว่า พุทธศาสนา ทั้ง หลายด้านอยู่ภายใต้บบทัญญัติแห่งพระวินัยอันเดียวกัน และทุกคนต่างก็เสมอ กัน โดยธรรมวินัย ในบรรดาพระวินัยทั้ง ๒๒๗ ลิขิกาบท แบ่งออกเป็นครุกานบัติสถานหนักขั้น ประสาทิก ซึ่งผู้ได้ต้องเข้าแล้ว ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ หาสังวาสไม่ได้ และจะกลับมาบวช อีกไม่ได้ มี ๔ ลิขิกาบท ที่เป็นครุกานบัติสถานกลางขั้น สังฆาทิสส ซึ่งผู้ได้ต้องเข้าแล้ว ไม่ถึงขั้นขาดจากความเป็นภิกษุ แต่ต้องอยู่กรรมประพฤติวัตรตามวิธีการที่พระวินัย กำหนดจึงจะพ้นโภษได้ มี ๑๓ ลิขิกาบท ส่วนที่เหลือนอกจากนั้นเป็น ลูกุบัติ หรืออาบัติ สถานเบา คือ ถุลัจจัย ปاجิตติย ปาก្យិទេសីយៈ ទុកក្រុ และទុបភាមិត ซึ่งผู้ได้ ต้องเข้าแล้ว เพียงแต่สารภาพผิดต่อหน้าภิกษุอื่น ก็ถือว่าพ้นโภษได้แล้ว

ในบรรดาพระวินัยทั้ง ๒๒๗ ลิขิกาบทนี้ ล้วนถูกบัญญัติขึ้นไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ความดีงาม ความผาสุก เพื่อกำราบคนหน้าด้าน เพื่อความเลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว เพื่อป้องกันความเดือดร้อนที่จะมาสูญในภาย

หลัง และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยแห่งสังฆ หรือถ้าจะกล่าวโดยหลักการพื้นฐานของพุทธศาสนา ก็คือ “รักษาตนเองและรักษาผู้อื่น” แต่ถ้าอธิบายด้วยภาษา และ ครอบ-ความคิด เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ก็เพื่อป้องกันการละเมิดลิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๓ หลักปฏิบัติ เกี่ยวกับอนาคติยวินัยฝ่ายภิกขุณีสังฆ สามเณรและสามเณริ : ในด้านการคุ้มครองลิทธิสตรีและเด็ก พระองค์ทรงพัฒนาให้ก้าวหน้ากว่าของศาสนพราหมณ์ คือ ในฝ่ายของสตรีที่เป็นคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ทรงประดิษฐ์หลักคำสอน โดยให้เกียรติและยกย่องมากกว่าแต่ก่อน ส่วนทางด้านพุทธเจ้ากร ทรงประกาศรับรองความรู้ความสามารถของสตรีเสมอぶรุษ และทรงยินยอมรับสตรีและเด็กเข้ามาเป็นภิกขุณี สามเณร และสามเณริ ในพุทธศาสนาได้ โดยกำหนดให้ภิกขุณีถือศีล ๓๑ ลิขิกขบท สามเณรและสามเณริถือศีลฝ่ายละ ๑๐ ลิขิกขบทเท่ากัน กล่าวโดย วัตถุประสงค์ และ สาระ ของศีล ทั้งหมด ก็เพื่อเป็นการ “รักษาตนเอง รักษาผู้อื่น และรักษาสถาบันสังฆ” หรือถ้าอธิบายตาม ภาษา และ ครอบความคิด เกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ก็เพื่อป้องกันการละเมิดลิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๔ กระบวนการยุติธรรม ในหลักวินัย : เนื่องจากสถานภาพของทางฝ่ายอนาคติกร มีลักษณะแตกต่างจากทางฝ่ายพุทธเจ้ากร จึงทำให้รายละเอียด ขั้นตอน และวิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกันออกไปตามสภาพ แต่ถ้าจะว่า โดยหลักการ แล้ว ถือได้ว่า มีความสอดคล้องกันในแต่ที่ว่าพยาญาณที่จะให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีอย่างเต็มที่ โดยเริ่มตั้งแต่ไม่ถือว่าการกระทำได้เป็นความผิด โดยที่ไม่มีพระวินัยบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ก่อน จากนั้นก็พิจารณาดูว่าการกระทำการทำนั้นครบองค์ประกอบแห่งความผิด หรือไม่ มีพระวินัยบัญญัติยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้นไว้หรือไม่ ถัดจากนั้นในกระบวนการพิจารณาคดี พยาญาณคัดเลือกภิกขุผู้ฉลาดสามารถ หนักในธรรม หนักในสังฆ ไม่นักในบุคคล ขึ้นทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาVINIJAYAKTI เมื่อพิจารณาVINIJAYAKTIเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ถ้าคู่กรณีเห็นว่ายังไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็สามารถร้องฟื้นคดีเพื่ออุทธรณ์หรือฎีกา คดีนั้นต่อไปได้อีก ตามที่กล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมในหลักวินัย ได้ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายอย่างเต็มที่ จึงถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับหลักการแห่งลิทธิมนุษยชนนั่นเอง.

จากเนื้อหาในบทสรุปตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกจะมุ่งเน้นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลก ประสาโลกฯเป็นสำคัญ โดยนำเสนอบนรูปแบบของคำประกาศเชิญชวน ทำเป็นกติกา สัญญา ข้อตกลง แล้วให้ลงนาม

สัตยาบันร่วมกัน และจัดให้มีองค์กรคอยสอดส่องดูแลติดตามประเมินผล และหาทางปรับปรุงแก้ไข และกำหนดมาตรการต่างๆขึ้นไว้ เพื่อให้สามารถคุ้มครองลิทธิมุนุษยชน ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ในขณะที่กระบวนการทัศน์ในพุทธศาสนา จะมุ่งเน้นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ทางธรรม มุ่งเน้นจริยธรรม เป็นสำคัญ โดยทรงนำเสนอบรรลุแบบของหลักธรรมคำสอนเพื่อให้มุนุษย์แต่ละคน รักษาตนเอง ให้เป็นคนดีก่อน แล้วจะได้ชื่อว่าช่วยรักษาผู้อื่น ในขณะเดียวกันด้วย แล้วจะทำให้แต่ละฝ่ายสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขไม่ละเมิดเบียดเบียนกัน

๙ ในบรรดาความแตกต่างทั้งหลายเหล่านี้ สามารถที่จะนำมาพسانกันได้

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมุนุษยชนแบบตะวันตก เป็นความพยายามที่จะรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับลิทธิมุนุษยชน ที่กำลังเกิดขึ้นและเป็นอยู่จริงในสังคมปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็พยายามที่จะนำเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรายงานสถานการณ์ และนำเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชน แบบทางโลก แบบประสาโลกฯ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นความพยายามที่จะพุดถึง “สิ่งที่มนุษย์กำลังเป็น” (What the man is.) ในขณะที่กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับลิทธิมุนุษยชนในพุทธศาสนา เป็นมาตรการใน ทางธรรม - ระดับจริยธรรม ที่พยายามจะยกระดับให้สูงขึ้นกว่าระดับโลก ทั้งนี้เพื่อที่จะก้าวไปสู่ระดับที่ควรจะเป็นในอุดมคติ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นความพยายามที่จะพุดถึง “สิ่งที่มนุษย์ควรจะเป็น” (What the man ought to be.)

เพราะฉะนั้นการที่จะพسانแนวคิดสองระบบนี้เข้าด้วยกัน จึงเป็นความพยายามที่จะก้าวออกจากความเป็น “is” เพื่อเข้าสู่ความเป็น “ought” ซึ่งระหว่างความเป็น “is” กับ “ought” จะมีช่องว่างระหว่างกันพอสมควร การที่ก้าวข้ามช่องว่างดังกล่าวนี้ให้ได้ ทางตะวันตกจะต้องพยายามเปิดใจให้กว้าง พร้อมที่จะยอมรับจุดบกพร่องบางประการในแนวคิดของตน ด้วยความเต็มใจ และยังต้องเปิดใจให้กว้างกว้างนั้นอีก โดยพยายามมองหาข้อเด่นบางประการในกระบวนการทัศน์ของพุทธศาสนา เพื่อที่จะได้นำเอาข้อเด่นนั้นมาช่วย “เติมเต็ม” และทำหน้าที่เป็นสะพานพسانสองระบบแนวคิดนี้เข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อจะปิดช่องว่างตามที่ต้องการได้ แต่การที่จะนำเอาข้อเด่นในอีกระบบแนวคิดหนึ่งมาช่วยพسان ช่องโหว่ในอีกระบบแนวคิดหนึ่ง นิใช่การทำได้ยังนัก เพราะกำแพงแห่งแนวคิดระหว่างลัทธิยังเป็นตัวอุปสรรคที่กั้นขาดอยู่ ถ้าจะทำให้ได้ก็ควรทำการตามข้อเสนอ คริสต์มัลล สัมฟี ที่ว่าจะต้องค่อยทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่เป็นการออมซ้อมแบบขอไปที หากแต่เป็นการ

ออมซ้อมอย่างสมเหตุสมผลและอย่างนุ่มนวล ความเจือยชาไปด้วยความระมัดระวังอย่างละเอียดกัน ความเร่งร้อนที่อาจจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านกันขึ้นได้ แต่ว่าจะต้องก้าวเดินไปโดยไม่หยุดยั้ง^๒ ก็จะช่วยให้ผู้สอนแนวคิดส่องระบบนี้เข้าด้วยกันอย่างแนบเนียนและนุ่มนวลได้ แล้วจะช่วยใจด้วยความตั้งใจของ โซเดจิตโมโก ที่ว่า “ทำอย่างไรที่จะให้ความพยายามที่จะให้การบริการทั้งหลายไม่กลایเป็นการท่าลายเสรีภาพไปด้วยในขณะเดียวกัน? ทำอย่างไรที่จะให้การเรียกร้องค์ทิมนุษยชนทั้งหลายไม่กลایเป็นการละเมิดลิทธิมนุษยชนไปด้วยในขณะเดียวกัน?” ฉะนั้นถ้าเราสามารถสอนส่องระบบแนวคิดนี้เข้าด้วยกันได้ ก็จะแก้ปัญหาละเมิดลิทธิมนุษยชนได้อย่างจริงจังและยั่งยืนถ้าหากว่า

๑๐ ภารกิจรายผลและข้อเสนอแนะ

อันที่จริง แนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก ได้ถูกจุดพลุให้สว่างไสวขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมจากฝ่ายปกครอง จนกระทั่งทำให้ชนชั้นใต้ปักษ์ไม่สามารถที่จะอดทนต่อไปได้ จึงพร้อมใจกันลุกขึ้นต่อต้านและล้มล้างระบบของการปกครองที่ไม่เป็นธรรมนั้นออกไป และสถาปนาระบบของการปกครองใหม่ ที่ให้โอกาสแก่ทุกฝ่ายมีสิทธิอย่างเสมอภาค สามารถตรวจสอบ ถ่วงดุล และคานอำนาจระหว่างกันได้ และเพื่อที่จะให้เกิดความมั่นใจได้ว่า ฝ่ายปกครองจะไม่ใช้อำนาจตามใจชอบ จนเป็นเหตุแห่งการละเมิดลิทธิมนุษยชนอีก และเพื่อที่จะให้เกิดความมั่นใจได้ว่าระหว่างผู้อยู่ใต้ปักษ์ด้วยกันเอง จะไม่ละเมิดลิทธิของกันและกัน จนก่อให้เกิดความเกลียดชัง และนำไปสู่การเบียดเบี้ยนทำลายล้างกัน ทางสมัชชาสหประชาชาติจึงได้ประกาศปฏิญญาสากลว่า ด้วยลิทธิมนุษยชนขึ้นไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานในการอยู่ร่วมกันทั้งในทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และลัทธิ

แต่ด้วยเหตุที่แนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก มุ่งเน้นการคุ้มครองลิทธิของปัจเจกชน ซึ่งถือว่าเป็นลิทธิแยกส่วนแบบตัวตัวมัน ประกอบกับบุคคลในลัทธิแบบนี้ล้วนได้รับการปลูกฝังให้ยึดถือค่านิยมทางเศรษฐกิจและลัทธิ แบบเสรีนิยม ทุนนิยม บริโภคนิยม ธุรกิจนิยม วัตถุนิยม และมุ่งสอนให้มุ่งเน้นสร้างความสุขจากการได้บริโภค วัตถุอย่างเต็มที่เป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งค่านิยมแบบนี้ถ้าพิจารณาในแง่มุมหนึ่ง อาจจะดูเหมือนว่าเกื้อหนุนต่อแนวคิดเกี่ยวกับลิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกอยู่ด้วยเช่นกัน แต่ถ้าพิจารณาอีกแง่มุมหนึ่งก็จะเป็นตัวอุปสรรคที่จะก้าวไปให้ถึงอุดมการณ์ลิทธิมนุษยชนไปในขณะเดียวกันด้วย ทั้งนี้เพราะแนวคิดแบบตะวันตกมุ่งปลูกฝังให้คนคิดแต่จะเรียกร้อง

ป้องกัน และรักษา แต่สิทธิของตน คิดแต่ในแง่เข้าตัว ในความรู้สึกจึงไม่มีที่ว่างมากพอที่จะคำนึงถึงสิทธิผลประโยชน์ของกลุ่มพวกรึ วิธีคิดแบบนี้จึงนำไปสู่การต่อสู้ แก่งแย่ง แข่งขัน และแข็งแกร่งน้ำกัน การดำเนินชีวิตจึงกลายเป็นการจ้องที่จะเอาเปรียบต่อกัน การเรียกร้องสิทธิในนั้นจึงกลายเป็นการละเมิดสิทธิของกลุ่มพวกรึไปในที่สุด ฉะนั้นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกจึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงได้ นอกจากนี้ยังทำให้มนุษย์ต้องตกเป็น “เครื่องมือทางเศรษฐกิจ” มากกว่าเป็น “ลิ่งที่มีจุดหมายในตัวเอง” มนุษย์จึงแบบไม่มีเวลาพักผ่อน หาความสุข กระทำในลิ่งที่มีคุณค่า และเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ถ้าพิจารณากระบวนการทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธองค์จะมิได้ทรงมุ่งสั่งสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยตรง หากแต่ทรงมุ่งสั่งสอนเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ แต่ในหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ ล้วนช่วยขัดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพราะในหลักคำสอนเหล่านี้ล้วนมุ่งให้การอบรมสั่งสอนเพื่อให้แต่ละคนได้รักษาตนเอง ให้ลະชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องแฝ้า และให้ลະเว้นการเบียดเบี้ยนต่อกันในทุกกรณี นอกจากนี้ยังทรงลั่งสอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีเมตตา กรุณा มุตติชา และอุเบกษาต่อกัน ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าการตั้งมั่นอยู่บนหลักแห่งการ “รักษาตนเอง” ดังกล่าวจะช่วย “รักษาผู้อื่น” ในขณะเดียวกันด้วย

เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าแนวคิดแบบนี้ สามารถที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า อย่างไรก็ตามเนื่องจากกระบวนการทัศน์แบบพุทธเป็นมุ่งมองในทางธรรม มองแบบศาสนา และมองด้วยสายตาของศาสตรา ผู้ซึ่งสามารถจัดกิเลสตัณหาออกจากจิตได้หมดลิ่นแล้ว จึงถือได้ว่าเป็นมุ่งมองที่ค่อนข้างจะ มีความเป็นอุดมคติ ฉะนั้นวิถีชีวิตในการแล้วตัดสูญนิยมแบบตะวันตกจะเข้าถึงได้ไม่ง่ายนัก แต่ถ้าทางตะวันตกพยายามจะพิจารณาจุดเด่นในกระบวนการทัศน์แบบพุทธบางแห่งบางประเด็น ก็จะเห็นได้จริงว่าแนวคิดเรื่องความล้มพั�ธ์ระหว่างมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่ง “สิทธิ” แบบตะวันตก กับความล้มพั�ธ์ระหว่างมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่ง “เมตตา” แบบของพุทธ สามารถก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือถ้ามนุษย์ล้มพั�ธ์กันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิ จะทำให้มนุษย์ต่างคนต่างกันสร้างกำแพงแห่งสิทธิกันขึ้น จนทำให้มนุษย์อยู่กันอย่างแยกล้วนแบบตัวใครตัวมัน ถ้าจะล้มพั�ธ์กันก็เป็นไปภายใต้ กฎเกณฑ์ กติกา มากกว่า ความเห็นอกเห็นใจต่อกัน จึงทำให้มนุษย์แห่งแล่งน้ำใจและไม่หันหน้าเข้าหากัน แต่ถ้ามนุษย์ล้มพั�ธ์กันบนพื้นฐานแห่งเมตตา ซึ่งมีความหมายอย่างตรงตัว

อยู่แล้วว่าหมายถึงปราบဏາกี้จะให้ผู้อื่นมีความเสียหาย พื้นฐานของความคิดแบบนี้จะทำให้มนุษย์แต่ละคนต่างก็พยายามยึดหัวใจไม่ตรีและควรเป็นประโยชน์ดีให้แก่กัน เมตตาคนนั้นเองจะเป็นตัวทำลายกำแพงแห่งการแยกกันอยู่แบบตัวใครตัวมัน พร้อมๆ กับช่วยสร้าง “ส阡าน” เชื่อมต่อให้มนุษย์เดินหน้าเข้ามาหากันมากยิ่งขึ้น การที่มนุษย์ล้มพังรักันบน พื้นฐานของเมตตาแทนพื้นฐานแห่งสิทธิ จะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงได้

เพราะฉะนั้นถ้าทางสังคมตะวันตกจะตระหนักและยอมรับความจริงดังกล่าว นี้ และพยายามเปิดใจให้กว้างโดยยอมรับสถาบันพุทธศาสนาไปผลานกับแนวคิดของฝ่ายตน ก็จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้อย่างยั่งยืนการกว่า แม้ว่าในเบื้องต้นจะรู้สึกว่าการทำได้ยากนั้น ทั้งนี้เพราะกำแพงแห่งสิทธิแนวคิดที่มีลักษณะแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอยู่ แต่ถ้าค่อยทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่เร่งร้อน แต่ทำอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ก็เชื่อได้ว่าลักษณะนี้จะกระบวนการทัศน์แบบพุทธสามารถที่จะเข้าไปผลานกับแนวคิดแบบตะวันตกได้อย่างมุ่น Kul และแน่นอนยิ่งขึ้น แล้วเมื่อนั้นข้อวิตກังวลของไซด์จีตโมโก ที่ว่า ทำอย่างไรที่จะให้ความพยายามที่จะไฟหามาตรฐานสากล ไม่กล้ายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปในขณะเดียวกัน จะสามารถลุลน้ำปัดด้วย

ปัญหาที่น่าจะหยอดภารกิจมาอภิปรายอีกประการหนึ่งคือ อาจจะมีคนตั้งคำถามว่าเมืองไทย มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และส่วนใหญ่ของคนไทยนับถือศาสนาพุทธ แต่ถ้าพิจารณาเกี่ยวกับสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยแล้ว ก็ยังปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลาย ดังที่ บรรลือ คงจันทร์ ได้รายนามไว้ว่า

ในปัจจุบันนี้ทุกยิ่งมิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกับชายในเรื่องการทำงาน การถือสัญชาติของบุตรที่จะถือสัญชาติตามมาตรการ และชนกลุ่มน้อยที่เกิดในอาณาเขตของประเทศไทยแต่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายหรือจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงานของรัฐ สิทธิของประชาชนที่จะได้ตามกฎหมายที่ดีนี้และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยปางส่วนแห่งชาติ แต่การปฏิบัติของเจ้าพนักงานผู้บังคับตามกฎหมายก็มิได้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ทำให้สิทธิของประชาชนที่มีอยู่ไม่ได้รับการคุ้มครอง การจับกุมคุมขัง และการสอบสวนคดีอาญาต่อผู้ต้องหาซึ่มีการปฏิบัตินอกขอบเขตและวิธีการของกฎหมายโดยไม่ได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐอย่างเพียงพอ เด็กยังไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพเท่าที่ควร ประชาชนยังถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการนับถือและปฏิบัติกิจทางศาสนาและการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง นอกจากนั้นปฏิบัติอย่างที่พื้นฐานของประชาชนและรัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียนซึ่งให้การเคารพและยกย่องศักดิ์ศรีของความ

เป็นมนุษย์ว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิ์ขึ้นพื้นฐานแห่งปัจเจกบุคคล และสิทธิรวมหมู่อันเป็นสิทธิชี้ เป็นหน้าที่ที่บุคคลอื่นและรัฐบาลต้องให้ความเคารพ ประชาชนจะต้องปลดจากความอด อยากร ความทิวทอย ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมานและความลึ้นหวัง แต่เป็นที่น่าเสียใจ เป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลของหลายประเทศในเอเชียรวมทั้งประเทศไทย ยังมิได้เป็นภาคีและให้ สัตยบันน์ในเรื่องนี้ และยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิตามที่กล่าวมาใน ปฏิญญาข้างต้น ทำให้ประชาชนจำนวนมาก เช่น เด็กพิการ ผู้ลึ้น กัย และสตรี ตลอดจนชน กลุ่มน้อยและผู้ด้อยโอกาส ยังมิได้รับการพัฒนาสิ่งเสริมในเรื่องสิทธิและคุ้มครองสิทธิตาม ปฏิญญาดังกล่าว ตามสภาพที่กล่าวมานี้เป็นปัญหาที่ผู้รักความเป็นธรรมและห่วงใยในสิทธิ เสรีภาพและความกินดือยดีของประชาชนได้ให้ความสนใจและทางทางแก้ไขเท่าที่ตนสามารถ จะดำเนินการได้ เพื่อดำเนินการต่างๆทางการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้ บทบาทที่ตนสามารถกระทำได้

จากสถานการณ์ที่รายงานมานี้ อาจจะก่อให้เกิดคำถามว่าแท้จริงแล้วพุทธศาสนา สามารถแก้ปัญหาระ美德สิทธิมนุษยชนได้จริงหรือ? อันที่จริงถ้าจะว่าไปแล้วในประเทศไทย ที่นับถือศาสนาอื่นเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งในแต่ละศาสนาเหล่านั้นก็ล้วนลั่นสอนในเชิง ให้การคุ้มครองสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น แต่สถานการณ์美德สิทธิมนุษยชนใน ประเทศไทยต่างๆเหล่านั้นก็ยังคงมีอยู่อย่างแพร่หลาย การที่เป็นเช่นนี้มิได้หมายความว่าหลัก คำสอนของศาสนาเหล่านั้นไม่ดี หากแต่เป็นเพราะหลักธรรมเหล่านั้นยังมิได้ซึมเข้าสู่ จิตใจของศาสนิกชนเหล่านั้นมากเพียงพอถึงขั้นที่จะแปรสภาพอุดมการปฏิบัติได้ต่าง หาก หลักคำสอนของแต่ละศาสนาจึงเปรียบเสมือน “บันได” ที่มีไว้ให้มานุษย์ปีนป่าย ขึ้นไปหาความสุขได้ง่ายขึ้น แต่มนุษย์กลับไม่ยอมใช้บันไดนั้น หากแต่พยายามแสวงหา หนทางปีนป่ายกันเอามากด้วยวิธีที่ผิดๆพลาๆ จนก่อให้เกิดความทุกข์ยากและเบี้ยดเบี้ยน เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองตามมา การที่เป็นเช่นนี้มิใช่เป็นพระความบกพร่องของตัวบันได หากแต่เป็นพระความไม่รับชอบของคนที่ไม่รู้จักหยิบจ่ายผลประโยชน์จากบันไดนั้นต่าง หาก

เพราะฉะนั้นข้อเสนอแนะที่พึงมีในงานวิจัยนี้ คือ ทำอย่างไรจึงจะ สร้างกระบวนการเพื่อ ที่จะ ปลูกฝังจิตสำนึก ของคนเพื่อให้ดีถือเอาหลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจังมากขึ้น ในส่วนของคนไทยก็พยายามหาหนทางปลูกฝังจิต สำนึกให้ดีถือเอาหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง มากขึ้นเช่นกัน ซึ่งถ้าทำได้อย่างนี้แล้วเชื่อว่าจะสามารถช่วยแก้ปัญหาระ美德สิทธิ มนุษยชนได้มากขึ้น และการที่ไม่มีการ美德สิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้เองจะเป็น ภัยเงียบนำไปสู่สันติภาพอย่างแท้จริงได้

๑๑ ความสรุป

ตามที่ได้กล่าวมาตั้งแต่บัดนี้แล้วว่า ถึงแม้คำว่า สิทธิมนุษยชน จะถูกใช้อย่างเป็นทางการโดยสังคมตะวันตกก่อน แต่ก็มิได้หมายความว่า แนวคิด เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจะมีอยู่เฉพาะในหมู่ชาวตะวันตกเท่านั้น ความสำนึกร霆เรื่องสิทธิ เสรีภาพ ชีวิต ทรัพย์สินและการแสวงหาความสุข มีอยู่คู่กับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ทุกคุณลักษณะ ในทุกส่วนของโลก ถ้าย้อนดูในหลักคำสอนของพุทธศาสนาดูบ้างจะเห็นได้ว่า แม้พระพุทธองค์จะมิได้ทรงใช้คำว่าสิทธิมนุษยชน แต่ก็ทรงสั่งสอนเกี่ยวกับ ความเสมอภาค เสรีภาพ ภาระ-ภาระ และทรงวางหลักการพื้นฐานให้มนุษย์ทุกชั้นวรรณะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอเมื่อเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งหลักคำสอนเหล่านี้หมายถึง “สิทธิมนุษยชน” ตาม ภาษา และ กรอบความคิด แบบตะวันตกนั่นเอง ฉะนั้นท้ายที่สุดนี้จึงขออภัยนักศึกษา หนึ่งว่าการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชน ในพุทธศาสนา : ศึกษาโดยวิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดแบบตะวันตก” นั้น มิได้หมายความว่า แนวคิดแบบตะวันตกเป็น มาตรฐาน “อุดมการณ์” สิทธิมนุษยชน แต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียง มาตรฐานเพื่อการ เปรียบเทียบ เท่านั้นเอง ส่วน มาตรฐาน อุดมการณ์ สิทธิมนุษยชน ที่แท้จริงคืออะไร ยังคงเป็น ปัญหาปรัชญา ที่ทุกฝ่ายควรจะได้นำเสนอเพื่อโต้ยังตากเดียงและแสวงหา คำตอบกันต่อไป

